

 <http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1865>

Citation: Yakut, M. Ş. (2020). İşletme faaliyetlerinin kalite ve sürekliliğini etkileyen muhasebe bilgi sistemi operasyonel risklerinin değerlendirilmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(53), 1158-1173.

Doktora Öğrencisi Mehmet Şirin YAKUT

İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme A.B.D., Muhasebe ve Finansman Bil. Dalı, İstanbul / TÜRKİYE,

 0000-0003-1160-5956

İŞLETME FAALİYETLERİNİN KALİTE VE SÜREKLİLİĞİNİ ETKİLEYEN MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ OPERASYONEL RİSKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Bu çalışmada; işletmelerdeki bilişim sistemlerinin önemli bölümü olan Muhasebe Bilgi Sistemi açıklandıktan sonra, Muhasebe Bilgi Sisteminin ve işletme faaliyetlerinin kalitesini ve sürekliliğini etkileyen operasyonel riskler değerlendirilecektir. Nitel yöntemin esas alındığı bu çalışmada; muhasebe faaliyetlerinin yürütüldüğü işletmelerde; işletmelerin amaçları, işletmelerin önemi, işletmelerin özelliklerine değinilmiştir. İşletmelerin başarıyı elde etmesi kapsamında; kalitenin işletme başarısındaki önemi, kalite denetiminin işletme başarısındaki önemi, finansal tablolarda yer alan bilgilerin niteliksel özelliklerinin önemi, kaliteli muhasebe bilgisi ve paydaşların işletmeye güven duygusunun önemi ve işletmelerin rekabet üstünlüğü sağlamalarında bilginin önemi konuları izah edilmiştir. İşletmelerin sürekliliği ve muhasebe bilgi sisteminin etkilerine yönelik açıklamalar için işletme mali tablolarının süreklilik esasına göre hazırlanması, işletmenin sürekliliği esasında finansal tabloların hazırlanması, lisans, imtiyaz veya yasal sözleşmeler kapsamında işletmenin sürekliliği, olumsuz etkileyecek çeşitli olay ve işlemler kapsamında işletmenin sürekliliği ve mali tablolar kapsamında işletmenin sürekliliğinin yönetimi konularına değinilmiştir. Muhasebe bilgi sistemlerinde risk, operasyonel risklerin çeşitleri, muhasebe bilgi sisteminin operasyonel riskleri önleme etkilerinin açıklanması amacıyla; bilgi kalitesini etkileyen faktörlerin bilinmesinin etkileri, insan kaynakları yönetiminin, vasıflı işgücünü yatırım unsuru kabul etmesi, muhasebe bilgi sistemlerinin gereksiz işlemleri önleme etkisi ve muhasebe bilgi sistemlerinin operasyonel riskin ölçümüne etkisi konuları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe bilgi sistemleri, risk yönetimi ve operasyonel risk.

AFFECTING THE QUALITY AND CONTINUITY OF BUSINESS ACTIVITIES; EVALUATION OF OPERATIONAL RISKS IN ACCOUNTING INFORMATION SYSTEM

ABSTRACT

In this study; After disclosing the Accounting Information System, which is an important part of the information systems in businesses, operational risks affecting the quality and continuity of the Accounting Information System and business activities will be evaluated.

In this study based on qualitative method; in businesses where accounting activities are carried out; The objectives of businesses, the importance of businesses, properties of businesses are mentioned. Within the scope of the success of the enterprises; The importance of quality in business success, the importance of quality auditing in business success, the importance of the qualitative characteristics of the information in the financial statements, the quality of accounting information and the importance of the stakeholder trust in the business and the importance of information in ensuring the competitive advantage of businesses. Preparation of business financial statements on the basis of continuity, preparation of financial statements on the basis of business continuity, continuity of the business within the scope of various events and transactions that will adversely affect the continuity of the business and the continuity of the business within the scope of financial statements management issues are mentioned. In order to explain the risk in accounting information systems, types of operational risks, the effects of an accounting information system to prevent operational risks; The effects of knowing the factors affecting the quality of information, human resource management, the acceptance of skilled workforce as an investment factor, the effect of accounting information systems to prevent unnecessary transactions and the effects of accounting information systems on the measurement of operational risk were examined.

Keywords: Accounting information systems, risk management and operational risk.

1. GİRİŞ

Ekonomi ve teknoloji alanındaki gelişmelerin, işletmelerin, politikalarında, örgüt yapılarında ve faaliyet alanlarında önemli değişimler yarattığı belirtilmektedir. Bu gelişmeler ve değişimler doğrultusunda, işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve rekabette üstünlük sağlayabilmeleri için; etkili muhasebe bilgi sistemlerine sahip olmaları gerekmektedir (Bamber, 1988: 204).

Risk kavramı birçok şekilde tanımlanmaktadır. Ancak risk; iki temel faktörün bileşeni ile karakterize edilmektedir. Bunlardan ilki; bazı belirli tehlikelerin, gerçekten meydana gelme olasılıklarıdır. Diğeri ise; bu tehlikelerin sonuç ve etkileri olarak belirtilmektedir. Risk kavramını tanımlarken bu iki faktörü anlamak oldukça önemli olmaktadır. Çünkü bazı tanımlar, sadece başarıya etki edecek olayların meydana gelme olasılıklarına odaklanmaktadır. Ancak daha kapsamlı tanımlar, olayların meydana gelme olasılıklarının yanında sonuçlarını da dikkate almaktadır (Özkılıç, 2014: 300).

Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin, özellikle işletmelerdeki yönetim ve işletme yapılarında, farklı anlayışlara yol açtığı ifade edilmektedir. Yönetişim olarak adlandırılan yeni kavramın, geleneksel işletme yapılarının ortadan kalkmasına, sanal işletme ve büroların kurulmalarına neden olduğu tespit edilmektedir. Hızla değişen rekabet koşullarına uyum sağlayabilmek ve maliyetlerini en aza indirebilmek için işletmelerin, bilgi kaynak ve alanlarını genişletmeleri gerekmektedir. Bu bilgi kaynaklarının büyük bir bölümünü de muhasebe bilgi sistemleri sağlamaktadır. İşletme içerisinde değişim yaşanırken, en önemli ve etkin değişimler, muhasebe birimlerinde meydana gelmektedir. Çünkü muhasebe bilgi sistemleri; hesapların üzerinde işlem yapılması, finansal analizlerin yapılması, para ve bilgi akışlarının sağlanması gibi birçok faaliyetin gerçekleştirildiği aynı zamanda son teknolojilerin kullanılması gerektiği birimlerdir. İşletmelerin kullandığı bilgi teknolojilerindeki şeffaflık ihtiyacı ve gelişmeler, muhasebelerin de, yeniden yapılandırılmasını gerektirmektedir (Şahin, Çetin ve Yıldırım, 2009: 548).

Risk kavramının sözlükteki genel anlamı; zarara uğrama tehlikesi ve öngörülebilir tehlikeler olarak açıklanmaktadır. Risk yönetimi ise; kurum ya da kuruluşların çalışabilirliğini ifade etmektedir. İşletmeler için risk yönetimi; karlılıklarını olumsuz yönlerde etkileyebilecek faktörlerin belirlenerek, ölçümleri ve en az seviyelere indirilebilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Finans dünyasında risk faktörleri üç ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlar; operasyonel risk, piyasa riski ve kredi riskidir. Yeterli olmayan veya sorunlu iş süreçlerini, çalışanlardan ya da sistemden kaynaklı kayıpları da operasyonel riskler sınıfında değerlendirmek mümkündür. İşletmelerin, muhasebe bilgi sistemlerine dayanarak sürdürdüğü süreçlerin, kurum ve kuruluşların varlıklarını sürdürebilmeleri için önemli olduğu gözlemlenmektedir. Bu nedenle muhasebe bilgi sistemlerinde işleyen süreçlerde yaşanan olumsuzluklar, aynı zamanda işletmelerin de asli işlevlerinin durması anlamına gelmektedir (Özkılıç, 2014: 93).

2. İŞLETME

Bu kısımda, işletme kavramı, işletmelerin amaçları, işletmelerin önemi ve işletmelerin özellikleri izah edilecektir.

2.1. İşletme Kavramı

İşletme kavramı; insanların, gereksinim duyduğu veya istediği mal ve hizmetleri sunmaları için gereken faaliyetleri gerçekleştirebilme aracı olarak tanımlanmaktadır. İşletmelerde, ekonomik bir malın ya da hizmetin üretilebilmesi için üretim faktörlerinin bir araya getirildiği belirtilmektedir. İşletmeler; ekonomik ilkelerin, teknik bilgilerin ve bilimsel bulguların uygulandığı; toplumsal etkileşimlerin ve sorumlulukların yer aldığı, insan davranışlarının değerlendirildiği çok yönlü birimler olarak açıklanmaktadır. İşletme kavramı, üretim araçlarının birbirleri ile uyum içerisinde birleşmelerinden oluşmaktadır. İşletmeler; organizasyon, doğal kaynaklar, anamal ve emek olarak dört öğeden oluşmaktadır. İşletme kuruluşlarında alınan kararlar, yatırım karlılıklarında önemli rol oynamaktadır. Çünkü işletmeler kurulurken, ilk olarak yatırım düşünceleri oluşmaktadır. Bu yatırımların yapılabilirliğini belirlemek için; yasal ve örgütsel fizibilite, ekonomi, finans ve teknik çalışmalar yapılmaktadır (Mucuk, 2007: 4).

2.2. İşletmelerin Amaçları

İşletme kavramının amaçları, temel ve özel amaçlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Demiral ve Doğan, 2007: 283);

Karlılık amacı; kar, işletmelerin belirli dönemlerdeki faaliyetlerinin sonucu olup, toplam gelirin toplam giderden farkı şeklinde açıklanmaktadır. Ancak kar sağlayabilmek, işletmeler için kolay olmamaktadır. Bu nedenle işletmeler artık; doğrudan kar amaçları gerçekleştirmeye çalışmak yerine, rakiplerinden daha fazla gelir elde etmeyi hedeflemektedirler.

Satış geliri sağlayabilme amacı; işletme yöneticilerinin en fazla kar oranını değil, belirli bir seviyedeki kar oranını sağlayabilmek için, satış gelirlerini maksimum seviyelere çıkartmaya çalışmaları olarak açıklanmaktadır.

Topluma hizmet ve sosyal sorumluluk amacı; İşletmelerin, insana değer, enerji tasarrufu ve doğaya saygı şeklinde topluma verdikleri mesajlar ile sosyal sorumluluk projelerinde yer almalarıdır.

Varlıklarını sürdürebilme ve büyüme amaçları; İşletmelerin süreklilikleri, büyümeleri ve gelişebilmeleri vazgeçilmez amaçları olmaktadır. Çevrelerinden sürekli girdiler almaya çalışarak, stratejilerini geliştirerek ve dinamik dengelerini korumaya çalışarak varlıklarını sürdürmeye çalışırlar. İç büyüme; işletmelerin kendi öz kaynaklarını kullanması ve dış kaynakları değerlendirmesi sonucunda kendi yapılarının genişlemesi ile ortaya çıkan büyümelerdir. Dış büyüme ise; İşletmelerin, başka işletmeler ile birleşmesi ya da yeni işletmeler kurması şeklinde açıklanmaktadır.

2.3. İşletmelerin Faaliyetlerinde Kalitenin Önemi

Küreselleşme sonucu, işletmeler arasında rekabet artışı bulunmaktadır. Bu nedenle işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için, rekabette üstünlük sağlamaları gerekmektedir. Bu üstünlüğün sağlanmasında, kalite kavramının önemli bir yeri bulunmaktadır. Ancak kalite kavramının tanımı çeşitlilik gösterdiği için, kalite boyutunda ve kapsamında da gelişmeler gerçekleşmektedir. Artık ürün ve hizmetlerin kalitesinin yanında, iş ve iş ortamlarının kalitesi, hatta yaşam kaliteleri de düşünülmektedir. Bu kavramın boyutlarındaki gelişmeler ise, işletmeler için kalitenin önemini arttırmaktadır (Şimşek, 2000: 43).

Kalite kavramının sürekli gelişmesinden dolayı işletme sahiplerinin ve yöneticilerinin kalite kavramına daha çok önem verdikleri görülmektedir. Yönetim, üretim, finansman, pazarlama ve insan kaynakları bölümlerinde kullanılan süreçlerde de dikkate alındığı belirtilmektedir. Kalite, işletmelerin önemli girdiler ile çıktı sağlamlarına ve verimliliklerinin artmasına neden olmaktadır. Kalite kavramının bu kadar önemli olması ve sürekli gelişim halinde olması işletmelerde, Toplam Kalite Yönetimi uygulamalarının başlamasını sağlamıştır (Kıngır, 2010: 13).

2.4. Başarılı İşletmelerin Özellikleri

İşletmelerin birbirlerinden farklı yapıda ve özelliklerde oldukları ifade edilmektedir. İşletmeler gruplandırılırken geçerli olan ölçütleri; işletmeler arası anlaşmalar, mal ve hizmet türü, işletmelerin ulusal kökeni, üretim araçlarının mülkiyeti, işletmelerin hukuki yapıları ve diğerleri şeklinde sıralamak mümkündür. Başarılı işletmelerin özellikleri (Tutar, 2011: 27-28);

1. Üretim faktörlerinin bir araya getirilmesi ile mal ve hizmetler üretebilen ekonomik sistemler olması,
2. Ekonomik, finansal ve yönetsel yönlerden bağımsız sistemler olması,
3. Toplumda ortaya çıkmakta olan ihtiyaçların karşılanması için kurulan sosyal sistemler olması,
4. Değişimlerin sürekli yaşandığı, mal ve hizmetlerin devamlı olarak üretildiği dinamik sistemler olması,
5. Teknik altyapılara sahip olmaları ve faaliyetlerinin bu yapılar üzerinde sürdürebildikleri için teknik sistemler olması,
6. Faaliyet alanları ne olursa olsun gelişmelerinin sürekli olması için, organik ve açık sistemler olması şeklinde sıralanmaktadır.

3. İŞLETMEYİ BAŞARIYA GÖTÜREN DEĞER YARATAN FAALİYETLER VE ÖNEMİ

Bu kısımda, kalite tanımları, kalitenin ve kalite denetiminin işletme başarısındaki önemi, finansal tablolarda yer alan bilgilerin niteliksel özelliklerinin önemi, kaliteli muhasebe bilgisi ve paydaşların işletmeye güven duygusunun önemi ve işletmelerin rekabet üstünlüğü sağlamalarında bilginin önemi konuları açıklanmaktadır.

3.1. Kalite Tanımları

Tasarım kaliteleri; ürünlerin, müşterinin istek ve arzularına uygun şekillerde dizayn edilmeleridir (Yüksel, 1999: 220).

1. Uygunluk kaliteleri; tasarım kaliteleri ile belirlenen ayrıntılara, üretim sırasında uyma dereceleridir.
2. Kullanım kaliteleri; ürünlerin, bakım ve onarım, koruyucu ambalajlama, yerleştirme ve taşıma işlerinde kalite gerekliliklerine uyulmasıdır. Ürünlerin son kalitesi olarak belirtilmektedir.
3. Dağıtım kaliteleri; hizmet veya malların belirtilen zamanlarda teslim edilmeleri ya da yerine getirilmesidir.
4. İlişki kaliteleri; iç ve dış müşteriler ile ilişkilerde bulunan herkesin etkilenmekte olduğu hizmet kaliteleridir.

3.2. Kalitenin İşletme Başarısındaki Önemi

Günümüzde rekabet artışının sürekli olduğu ekonomik yapıların içerisinde işletmelerin; varlıklarını sürdürebilmeleri, büyümeleri ve gelişmelerinin kalite ile mümkün olduğu ifade edilmektedir. Kalite kavramının işletmeler tarafından güvence altında olması verimliliklerinin artmasını sağlamaktadır. İşletmelerin kaliteye yönelmelerindeki amaçlar genellikle; müşterilerin beklenti ve taleplerini tam olarak karşılayabilmek, hurda, atık ve fire oranlarını azaltmak olarak belirtilmektedir. Bunlara ek olarak işletmelerin kaliteye yönelmesindeki diğer amaçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Tekin, 2012: 21);

1. Kalitede, sorunların ortaya çıkmadan önce çözümleri oluşturulmakta, hizmet ve ürünlerin yapılarına tasarım yolları ile üstünlük ve kusursuzluk anlayışları eklenmektedir.
2. Ürün ve hizmetlerin ne kadar iyi olduğu konusunda son kararı vermesi nedeniyle kalite, müşteri tatminidir.
3. İşlerin en iyi şekillerde yapılabilmesi için eğitimlerden geçen, ihtiyaç duydukları araç- gereçler ve talimatlar ile desteklenen personellerin varlığı, kalitede verimliliği belirler.
4. Taleplerin karşılanabilmesi için değişimlerin göz önüne alınması ve istekli olunması nedeni ile kalite esnekliklerdir.
5. Uzun bir dönemde, fakat ilk defada bir işin doğru olarak yapılması hatanın sonradan düzeltilmesinden daha iyi olmaktadır. Bu nedenle kalite, bir yatırım ve kusursuzluk arayışında olan sistemli bir yaklaşım olmaktadır.
6. Kalite, işlerin belirli programlara uygun olarak yapılmasıdır.
7. Yapılacak işlerin zamanında, doğru şekillerde ve hızlı yapılmasıdır.
8. Belirli aşamaların oluşturduğu gelişmeleri kapsadığı için kalite, bir süreçtir.

3.3. Kalite Denetiminin İşletme Başarısındaki Önemi

Muhasebe denetimi çalışmalarının; yapılma amaçlarına, nedenlerine, kapsamlarına, uygulama zamanlarına ve denetim yapan kişilerin statülerine göre bölümlere ayrıldığı belirtilmektedir. Özel amaçlı denetimlerin veya özel denetim faaliyetlerinin oluşturduğu kalite denetimlerinin, günümüzde çok önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Kalite denetiminde, belirlenen plan ve düzenlerde yapılan iç denetimin yanında, sistemin yaşayabilmesi ve geliştirilebilmesi için, plansız iç denetimin yapılması da önemli olmaktadır. Yapılan dış denetim sayesinde; sistemdeki aksak yönler tespit edilerek gerekli önlemler alınmaktadır. Şahıs denetimleri ile de, işletmelerin pazardaki rekabet güçleri, çalışanların

başarıları ve motivasyonları artmaktadır. Kalite denetimleri, işletmelerdeki kalite seviyelerinin artması ve kaliteye önem verilmesi açısından önemlidir (Dalak, 2000: 65).

3.4. Finansal Tablolarda Yer Alan Bilgilerin Niteliksel Özelliklerinin Önemi

Kaliteli bilginin, bir işletmenin etkin şekillerde faaliyetini sürdürebilmesi, rekabet üstünlüğü sağlayabilmesi ve doğru kararlar alabilmesi için kritik bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir. Muhasebe bilgi sisteminde üretilmekte olan bilgilerin işletme açısından önemi ise; sistemde nitelikli bilgilerin üretilmesinin zorunlu olmasıdır. Bu üretilen bilgilerin, nitelik özelliklerinin, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından yayınlanmakta olan kavramsal ihtiyaçlara uygun olması, karşılaştırılabilir ve güvenilir olması gerekmektedir. Aynı zamanda; faydanın maliyetten yüksek olması, işlemleri ve olayları doğru bir şekilde göstermesi, zamanlı olması, özün önceliğinin olması, ihtiyatlı olması, tarafsız ve tam olması gerekmektedir. Muhasebe bilgi sisteminde üretilen bilginin ve finansal tabloların, niteliklerinin artması adına, bilginin kalitesini etkilemekte olan bazı faktörlerin bilinmesi gerekmektedir (Demir, 2010: 152-153);

1. Muhasebe bilgi sistemlerinin değişimlere uyum sağlayabilmesi gerekmektedir. Kurumsal Kaynak Planlaması (KKP) sistemlerini uygulayan işletmelerin, gerçek zamanlı, doğru ve güvenilir bilgiler üretmeye başladığı ifade edilmektedir.
2. İşletmelerin, kaliteli bilgi politikalarına ve standartlarına sahip olması,
3. Kaliteli bilginin üretilmesi için, verilerin de kaliteli olması gerekmektedir. Kalite kontrol uygulamalarının yapılması gerektiği,
4. İç kontrollerin kurulumu ve geliştirilmesi,
5. Giriş kontrolünün yapılması,
6. Sistemin nasıl çalıştığının bilinmesi ve bilgi niteliklerinin öneminin bilinmesi,
7. Sistemlerin devamlı ve istikrarı bozmadan iyileştirilmesi,
8. Üst yönetimin gereken desteği vermesi,
9. Orta yönetimlerin, veri kalitelerini garanti edebiliyor olması,
10. Kullanıcının görüşlerinin önemli olduğunun bilinmesi,
11. İşlerin etkin şekillerde yürütülebilmesi için, personel memnuniyetinin sağlanması,
12. Denetim sürecinde oluşan hataların giderilmesinde, güvenilir ve doğru bilginin üretilmesinde yönetime destek olunması,
13. Personellerin, gerekli olan bilgi ve becerilere sahip olmalarının sağlanması,
14. Çalışanlara gereken eğitimlerin verilmesi,
15. İşletme yapısına uygun, yüksek kalitede bilgilerin üretilmesi,
16. Kurumsal yönetim anlayışlarının olması,
17. Bilgi kalitesinin yükseltilmesi için işletmelerin, bir kültüre sahip olmaları,
18. İşlerini başarı ile tamamlayan çalışanların ödüllendirilmesi,
19. Yönetimlerin, gereken değişimleri, işletmelere uygulaması,
20. Faydanın maliyetlerden yüksek olması,
21. Etkili iletişim ve takım çalışmalarının olması,
22. Çalışanın iş yerindeki veriminin artması için modern çalışma ortamlarının oluşturulması,
23. Muhasebe sisteminde oluşabilecek risklerin bilinmesi ve gereken önlemlerin alınması gerekmektedir.

3.5. Kaliteli Muhasebe Bilgisi ve Paydaşların İşletmeye Güven Duygusunun Önemi

İşletmelerdeki iç denetim mekanizmalarının, bilgi sunumu kavramları ile desteklenmesi; gerçekleşen faaliyetlerin, verimli ve etkin şekillerde işlemelerine olanak sağlayacağı ifade edilmektedir. Böylelikle, denetim faaliyetleri şeffaflaşacak, üretilen bilgilerin kalitesi artacak, işletmeye gelecekte marka değeri olarak yansiyacak ve paydaşların, işletmelere olan güvenleri artacaktır. Bilgi kavramının yaygın kullanılması, işletmelerdeki iç denetim mekanizmalarının güçlenmesini sağlamakta ve kurumsallaşmalarında önemli roller oynamaktadır. Aynı zamanda; işletmelerde risk yönetimi ve kurumsal yönetim uygulamalarının, etkin ve doğru şekillerde uygulanabilmesi bakımından güçlü alt yapılar oluşturmakta, çalışan bireyler arasındaki iletişimlerini güçlendirmekte, fonksiyonel denetim faaliyetlerinin kolaylaştırılmasına katkı sağlamakta olduğu açıklanmaktadır. Alt yapılar sayesinde, işletmenin toplumdaki rolleri değişecek ve genişleyecektir. Hesap verebilen, sorumluluk alabilen, adil, çevreye duyarlı ve şeffaf yönetim anlayışının bütün işletmeler için uygulanabilir olmasının da önemli bir adım olacağı belirtilmektedir (Tekin, 2012: 22).

3.6. İşletmelerin Rekabet Üstünlüğü Sağlamalarında Bilginin Önemi

Günümüzde oluşan rekabet piyasasında, kaliteli bilginin önemi, işletmelerin başarısı için önemli bir faktör olmaktadır. Bilginin kalitesi; işletmelerin, geleceğe yönelik doğru kararlar alabilmesi, iyi performanslar gösterebilmesi ve rekabet avantajlarını kullanabilmesi açısından kritik bir öneme sahip olmaktadır. Muhasebelerin bilgi sisteminde üretilen bilgilerin, işletme faaliyetinin etkin şekillerde yürütülmesinde ve işletmeler ile ilgili doğru karar alınmasında rolünün büyük olduğu belirtilmiştir. İşletmelerin, tutarlı, uygun bilgi kalite politikalarına sahip, uygun ve yalın standartlara sahip olmaları gerekmektedir (Kaya, 2010: 97).

4. İŞLETMENİN SÜREKLİLİĞİ VE MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİ İLİŞKİSİ

Bu kısımda, işletme mali tablolarının süreklilik esasına göre hazırlanması, işletmenin sürekliliği esasında finansal tabloların hazırlanması, lisans, imtiyaz veya yasal sözleşmeler kapsamında işletmenin sürekliliği, olumsuz etkileyecek çeşitli olay ve işlemler kapsamında işletmenin sürekliliği ve mali tablolar kapsamında işletmenin sürekliliğinin yönetimi konuları izah edilecektir.

4.1. İşletme Mali Tablolarının Süreklilik Esasına Göre Hazırlanması

Yönetim, mali tabloların düzenlenmesi esnasında, işletme faaliyetlerini, süreklilik ilkeleri içerisinde devam ettirebilme yetilerini değerlendirmektedir. İşlem muhasebelerinin süreklilik ilkeleri ise; kanı, temel bilgi ve düşüncedir. Değerlendirmelerin yapılması esnasında yönetim, işletme faaliyetlerinin sürekliliğini engelleyecek olayların ve koşulların farkında olarak, belirsizliklerin açıklanmasını sağlamalıdır. İşletmeler, mali tablolarını, süreklilik esaslarına göre hazırlamadıklarında; işletmenin de neden süreklilik arz etmeden değerlendirildiğini açıklamakla yükümlüdür. İşletmelerin süreklilik kavramına uygunlukları değerlendirilirken yönetimler, bilanço tarihlerinden sonraki on iki aya ilişkin bilgileri dikkate almaktadır. Ancak dikkate alınması gereken hususlar, her durumun şartlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Eğer işletmeler, faaliyet karlılıklarına ve mali kaynaklarına kolay ulaşılabilen bir geçmişe sahip ise; işletmelerin süreklilik kavramına uygun olduğu sonucuna, detaylı analizler yapılmadan ulaşılabilmektedir. Aksi halde yönetimin, işletmelerin süreklilik kavramına uygunluğunu değerlendirirken; yerine koymanın finansmanı ile ilgili potansiyel kaynaklar, cari dönem, borç ödeme planları, beklenen karlılık gibi birçok unsuru dikkate alması gerekmektedir (Tepegöz ve Türedi, 2015: 46).

Tablo 1. Muhasebenin Temel Kavramları ve Süreklilik İlişkisi

Muhasebenin Temel Kavramları	
•	Sosyal Sorumluluk Kavramı
•	Kişilik Kavramı
•	İşletmenin Sürekliliği Kavramı
•	Dönemsellik Kavramı
•	Parayla Ölçülme Kavramı
•	Maliyet Esası Kavramı
•	Tarafsızlık ve Belgelendirme Kavramı
•	Tutarlılık Kavramı
•	Tam Açıklama Kavramı
•	İhtiyatlılık Kavramı
•	Önemlilik Kavramı
•	Özün Önceliği Kavramı

Kaynak: URL 1.

Tablo 1’de görüldüğü gibi muhasebe işlemleri ve mali tablolarda kullanılmak üzere, uygulanacak temel esaslar sıralanmaktadır. Bu kavramlar, ortak özellikleri barındıran yapılar oluşturmak amacı ile kullanılanlar ve yararlananlar için düzenlenmektedir.

İşletmeler, iktisadi faydalar sağlayan varlıklardır. İşletmelerin sürekliliği de iktisadi yaşamın gerekliliği olmaktadır. İşletmelerdeki faaliyetlerin süreli olmaları, genel iktisadi yapıları ve işletmelerden fayda sağlamakta olan, kamu idarelerini, yatırımcıları, müşterileri, çalışanları ve borç veren tarafları olumsuz etkilemektedir. İşletme yaşamının süresiz olması ise; işletmelerin sürekli olarak kendilerini, yenilemesini ve geliştirmesini gerektirmektedir. Öngörü saptamaları, sabitleri değerlendirme ve geleceğe ait planların yapılması, işletmelerin sürekliliğine bağlı olmaktadır (Tepegöz ve Türedi, 2015: 44).

4.2. İşletmenin Sürekliliği Esasında Finansal Tabloların Hazırlanması

İşletmelerin temel amaçları, insanların ihtiyaç duydukları iktisadi hizmet ve malları üreterek veya pazarlamasını yaparak, topluma fayda sağlayabilmek ve bunların karşılığında da ortalama oranların üzerinde kazançlar elde ederek, yaşamlarının sürekliliğini sağlamak şeklinde belirtilmiştir (Hatiboğlu, 1995: 7);

1. Finansal tablolar hazırlanırken, yönetimin kullanmış olduğu, işletmelerin sürekliliği esasına uygun ve yeterli denetimlerin yapılması ve sonuca varılması gerekmektedir.
2. Yapılan denetimlerden elde edilen kanıtlara dayanarak, işletmelerin süreklilik sağlamasını engelleyebilecek olay ve şartların mevcut olup olmadığı belirlenmeli ve sonuca varılmalıdır.
3. Bağımsız denetim standardına uygun şekillerde raporlama yapılması gerekmektedir.

Muhasebe yönetimlerinin genel amaçlı finansal tablolar hazırlaması, işletmelerin sürekliliğine dayanmaktadır. Bu tablolar, işletmelerin süresiz ömürlerinin olduğu ve öngörülebilir gelecekte faaliyetlerini sürdürecekleri varsayımları ile hazırlanmaktadır. Özel amaçlı oluşturulan finansal tablolar ise; işletmelerin sürekliliği esaslarının geçerli olduğu, finansal raporlamalar çerçevesinde hazırlanabilmektedir. İşletme sürekliliğinin esaslarının kullanılabilir olduğu durumlarda, yükümlülük ve varlıklar, olağan iş akışları içerisinde, işletmelerin söz konusu varlıklarından fayda elde edecekleri ve yükümlülüklerinin yerine getirileceği esaslarına göre kaydedilmektedir (Muhasebe, Kamu Gözetimi ve Denetim Standartları Kurumu, 2017: 4);

1. Olaylar, şartlar veya bunların sonuçları, ne kadar ileri tarihlerde meydana geliyor ise; bunların sonuçlarına ilişkin belirsizlik dereceleri de o kadar artmaktadır. Finansal raporlama çerçeveleri; yönetimin, hangi dönemler için, elindeki bütün bilgileri dikkate alması gerektiğini belirlemektedir.
2. İşletmelerin, dış faktörlerden etkilenme dereceleri, karmaşıklıkları ve büyüklükleri, faaliyetlerinin niteliği ve durumları, olaylar ve şartların sonuçlarına dair yapılacak muhakemeleri etkilemektedir.

4.3. İşletmenin Sürekliliği Varsayımının Uygunluğu Hakkında Yeterli ve Uygun Denetim Kanıtının Elde Edilmesi

Değerlendirmelerin yapılması esnasında yönetim, işletme faaliyetlerinin sürekliliğini engelleyecek olayların ve koşulların farkında olarak, belirsizliklerin açıklanmasını sağlamalıdır. İşletmeler, mali tablolarını, süreklilik esaslarına göre hazırlamadıklarında; işletmenin de neden süreklilik arz etmeden değerlendirildiğini açıklamakla yükümlüdür. Denetçilerin sorumlulukları, finansal tabloların hazırlanması sırasında, işletmelerin sürekliliğe uygunluğuna dair, yeterli ve uygun denetim kanıtları elde etmek, sürekliliğin devam edebilmesi için, önemli bir belirsizlik olup olmadığını tespit etmektir. İşletmelerin süreklilikleri ile ilgili risklerin belirlenmesi; işletme geleceği ve yatırımcıları açısından son derece önemli olmaktadır (Hendriksen ve Van Breda, 1992: 146).

4.4. Lisans, İmtiyaz veya Yasal Sözleşmeler Kapsamında İşletmenin Sürekliliği

Lisans, imtiyaz ve yasal sözleşmeler kapsamında işletmelerin sürekliliği, denetçilerin, finansal tablolardaki denetim sorumluluklarını düzenlemektedir. İşletmelerin karşılaşılabileceği sorunların arasında; bir personelin, bir müşterinin ya da tedarikçilerden birinin; lisans, imtiyaz veya yasal sözleşmeler kapsamındaki faaliyetlerinin kaybedilme riski bulunmaktadır. Bu da, bankaların ya da diğer borç verenlerin, işletmelere verdikleri destekleri kesmelerine neden olabilmektedir (Tas, Mert, Guner ve Duyar, 2018: 339).

4.5. Olumsuz Etkileyecek Çeşitli Olay ve İşlemler Kapsamında İşletmenin Sürekliliği

İşletmelerin sürekliliklerini olumsuz etkileyen çeşitli işlem ve olayların olması mümkün olmaktadır. Bu olayların nitelikleri kadar, toplum içerisindeki payları da önemli olmaktadır. Bu durumlara örnek verilecek olursa (Güredin, 2010: 75);

1. Tekrarlanan faaliyetlerin zararları ve çalışma sermayelerinin açıkları,
2. İşletmelerin, vadesi gelen borcunu ödeyememesi,
3. Deprem, su baskınları, önemli müşteri kayıpları gibi sigortalanmayan doğal afetlerin meydana gelmesi,
4. Önemli yönetici ve personellerin kaybı,
5. İşletme faaliyetlerini tehlikeye sokan hukuki davaların olması vb. şeklinde sıralanmaktadır.

4.6. Sürekliliğe İlişkin Kullanılan Yöntemler ve Mali Tablolar Kapsamında İşletmenin Sürekliliği Yönetimi

İşletmelerin sürekliliklerini engelleyecek bir durum ya da olay tespit edildiği zaman, denetçilerin, yönetim ile iletişim kurması gerekmektedir. Tespit edilen durum ve olaylara ilişkin düşüncelerin, sürekliliğe ilişkin kullanılmakta olan yöntemlere ve mali tablolardaki açıklamalara yeterli gelmesi durumunda, denetçiler, yönetimden bazı taleplerde bulunabilmektedir (Tepegöz ve Türedi, 2015: 48);

1. Yönetimin, işletme sürekliliğine dair değerlendirme yapmaması durumunda, değerlendirmeleri yapmalarını istemek,
2. Yönetimden gelecekte oluşabilecek olumsuz durumlara karşı planlama yapmalarını istemek, yapılan planlamaların sürekliliğe uygunluğunu ölçmek ve uygulama sonuçlarını değerlendirmek,
3. İşletmelerin son dönemdeki, gelecek tahminlerini, mali tablolarını, borç kaynak yapılarını ve vadelerini, nakit akışlarını incelemek ve geçmiş dönemlerle birlikte değerlendirmek,
4. Mali tabloda kullanılan verilerin güvenilirliğini test etmek, tahminlere yönelik yeterliliğe sahip olup olmadıklarını değerlendirmek,
5. Tahminlerde ki konuların, belge ve bilgilerinin güncel olmasını sağlamak,
6. Yönetimin geleceğe dair tahminleri için beyanda bulunmak,
7. İşletmelerin sürekliliklerini devam ettirebilme kabiliyetlerini engelleyecek olay ve durumlara ilişkin geleceğe yönelik planlarının açıklanmasını sağlamak şeklinde sıralanmaktadır.

5. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMLERİNDE RİSK

Bu kısımda, risk, muhasebe sistemlerinde risk kavramı, muhasebe sistemlerinde bilgi kalitesini azaltacak riskler, denetçinin yazılım seçiminde hata yapma riski ve iç ve dış kaynaklı risklerle karşı risklerin belirlenmesi konuları izah edilecektir.

5.1. Risk Kavramı

Risk kavramı, sözlükteki anlamıyla zarara uğramak tehlikesidir. Ayrıca öngörülen tehlikeyi ifade etmektedir. Risk yönetimiye kurum ya da kuruluşların çalışıldığı, işletmeler içinse öncelikle işletmelerin karlılıklarını olumsuz olarak etkileyecek risk faktörünün belirlenilmesi, en alt seviyeye indirilmesi ve ölçülmesi sürecini kapsamaktadır. Sorunlu ya da yetersiz iş süreçlerinin, sistem ve personellerden kaynaklanacak dolaylı ya da doğrudan kayıpların risk olarak tanımlanması mümkün olmaktadır (Yereli, 2007: 15).

5.2. Muhasebe Sistemlerinde Risk Kavramı

Risk kavramı muhasebe faaliyeti bakımından ele alındığındaysa; bir işlemle ilgili parasal kayıpların olması ya da bir zararın veya giderin ortaya çıkmasıyla sonuçlanacak ekonomik faydaların azalması (Yüzbaşıoğlu, 2003: 51) şeklinde de tanımlanmaktadır.

Riskin özellikleri aşağıdaki biçimde ortaya çıkmaktadır (Kaval, 2003: 74);

1. Çoğunlukla net ve tam olarak öngörülemez ya da bilinemez.
2. Zamanla değişmektedir.
3. Yönetilebilir olgulardır.
4. Sonuçlar üstünde olumsuz etkisi bulunmaktadır.

5.3. Muhasebe Sistemlerinde Risk Yönetimi Kavramı

Risk yönetimleri, getiri ve risk arasındaki işletme yönetimlerine uygun değişim veya geçiş yapabilmelerini sağlayan bir süreçten oluşmaktadır. Başka bir ifadeyle risk, işlemlerle ilgili parasal bir giderin, zararın veya bir kaybın ortaya çıkmasıyla neticelenecek ekonomik faydaların azalması ihtimaline denilmektedir. İşletmelerin amaçlarına ulaşma süreçlerindeki belirsizliklerin analizi, tanımlanması ve etkilerini değerlendirmek risk yönetim sürecini oluşturmaktadır. Risk yönetiminin tanımlanması; risk ve risk kaynağının tanımlanması; yeni yönetim ve ekonomi modellerinin, bilişim teknolojilerinin önemli işlem aracı olmaktadır. İletişim ve bilgi teknolojileri alanlarındaki gelişmelerle çeşitlenmeler gün geçtikçe konunun ciddiyetini daha çok artırmaktadır. Dolayısıyla muhasebenin bilgi sisteminde; daha sürekli, güvenilir ve kaliteli hizmetleri sağlamayı gerektirmektedir. Sürekli, güvenilir ve kaliteli hizmetleri sağlamak amacıyla stratejik hedefleri belirlemek ve bu hedefler için muhasebe bilgi sistemindeki sürecin iyi yönetilmesi bakımından kaçınılmaz olmaktadır (Yereli, 2007: 17-18).

5.4. Muhasebe Sistemlerinde Bilgi Kalitesini Azaltacak Riskler

İşletmelerde muhasebe bilgi sistemine dayalı süreç, artık kuruluşlar ve kurumların varlığını devam ettirmeleri açısından vazgeçilmeyenler içinde önemli bir yere sahip olmaktadır. Muhasebe bilgi sistemine dayalı iş sürecinin herhangi bir nedenle olumsuz olarak etkilenmesi, işletmenin de asli işlevini sürdürememesi anlamı taşımaktadır. Muhasebe sisteminde oluşacak ve bilginin kalitesini azaltıcı riskleri bilmek ve gerekli önlemleri almak önemli olmaktadır (Yereli, 2007: 16).

Muhasebe bilgi sistemleri, işletmenin servisleri, çevresi ve ürünleriyle alakalı her türlü eylemle ilgisi olan veriyi sistematik olarak bir araya getirerek, verileri sınıflandırmaktadır. Düzenli biçimde özetlemekte ve toplamaktadır. Rekabetçi ortamda faaliyet göstermekte olan işletmelerin varlıklarını sürdürmeleri ve büyümeleri, hedef pazarda beklenen kalite ve fiyatta üretim yapmalarına bağlı olmaktadır. Riskin pek çok tanımı olduğu halde, iki temel faktörle karakterize edilmektedir. Bunlar; belli tehlikelerin gerçekten ortaya çıkma olasılığıyla bu tehlikenin sonuçları ve etkileridir. Riske gösterilen tepkiyse temelde dört form almaktadır. Bunlar; riski önlemek, riski tutmak, riski azaltmak ve riski aktarmaktır. Küreselleşme işletmelerin arasındaki rekabetin daha fazla artmasına ve zorlaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca, işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri için artan rekabet ortamında üstünlük sağlamaları gerekmektedir (Acar ve Dalğar, 2005: 29).

5.5. Denetçinin Yazılım Seçiminde Hata Yapma Riski

Düşük risk belirleyen denetçiler, örneklem seçimlerinde titiz davranmalı ve uygulayacakları denetim prosedürünü denetim amaçlarına uygun olarak belirlemelidirler. Programlardaki süreçlerin doğruluğunu saptamaya yönelik denetim yazılımları ve tekniklerden hangisini kullanacaklarını denetimin amaçlarına uygun şekilde belirlemektedir. Ayrıca denetim faaliyetini belirlenen tekniğe uygun şekilde tasarlanan prosedürlerle gerçekleştirmektedir. İşletmelerin varlıklarının korunması ve her türlü kayıpların önlenmesi, muhasebedeki verilerin doğruluğunun ve güvenilirliğinin sağlanması, işletme faaliyetinin etkinliğinin geliştirilmesi ve yönetim politikasına bağlılığın özendirilmesi amacıyla meydana getirilen bir işletme yapısıdır. Sorumluluğun içeriği, yetkiler, amaçlar ve bilgisayarlı muhasebe sistemlerinin sorumluluğuyla ilgili bilgilere uygun şekilde yer verilmelidir (Kepekçi, 2004: 47).

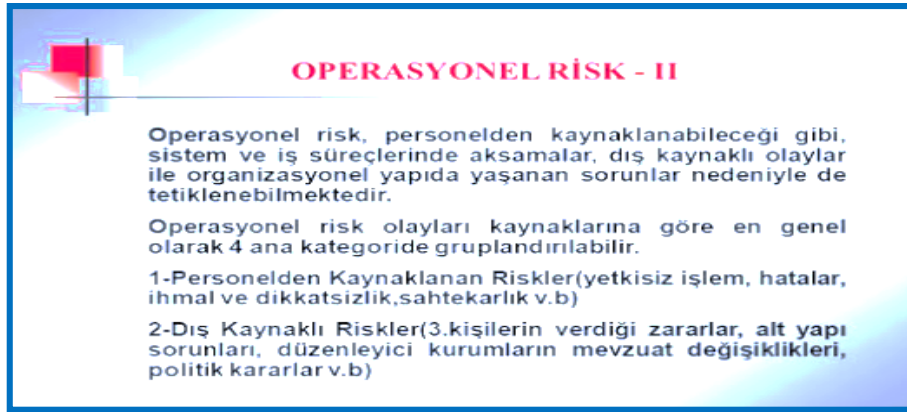
5.6. İç ve Dış Kaynaklı Risklerle Karşı Risklerin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi

Her işletmede, dış ve iç kaynaklı riskler ile karşı karşıya olduğundan dolayı amaçlara ulaşılırken risklerin değerlendirilmesi ve belirlenmesi önemli olmaktadır. Risk değerlendirmeleri yapılmadan önce işletmelerin faaliyet amaçları belirlenmelidir. Risk değerlendirilmesi, işletmelerin belirlenen amaçlara ulaşmalarıyla ilgili risklerinin tanımlanarak analiz edilerek, yönetimlerin izleyecekleri risk yönetim sürecinin belirlenmesini sağlayan süreçler olarak ifade edilebilir. Risk değerlendirilmesi için gereken amaçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Eşkazan, A. R. (2005: 32-33);

1. Kaynaklara ve organizasyonun ihtiyacına göre riskleri değerlendirme modelleri tasarlanmalıdır. Modeller risk değerlendirmesini başkalarının daha anlaşılır kılmak, değerlendirmelerde devamlılığı ve başkalarına aktarırken kolaylık sağlamak şeklinde tanımlarla açıklanmaktadır.
2. Risk değerlendirilmesinde denetçilerin bakış açıları ve riske anlam yüklemek önemli olmaktadır. Risklerin gelecekte hangi sorunlara yol açacağından önceden kestirilmesiyle ilgilidir.
3. Yöneticiler risk değerlendirmesine kolaylık sağlamalıdır. Mali tablonun güvenilir olmasının yöneticiler açısından da önemli olduğunun unutulmaması gerekmektedir.
4. Risk değerlendirmesi sürecinde denetçilerin ve yönetimin kabul edecekleri faydalı olacak sonuçlara odaklanılması gerekmektedir.
5. Risk odaklı denetimlere yönelik olan denetim planlarına temel sağlamaktadırlar.
6. Yüksek risklerde denetim raporlarının geçerliliğini arttırmaktadır.
7. Bütün yönetim kademesine, bilgisayarlı muhasebe sistemine ve entegre başka bilgisayar sistemine yönelik bilgileri ulaştırmaktadır.
8. Denetim fonksiyonlarının etkin şekilde gerçekleştirilmesi için temeller oluşturmaktadır.
9. Denetlenen unsurların, tüm organizasyonlara ve genellikle iş planlarına yönelik özet bilgileri sunmalarına yardımcı bulunmaktadır.

6. OPERASYONEL RİSKLERİN ÇEŞİTLERİ

Operasyonel riskler; organizasyon riskleri, personel riskleri, teknolojik risk, dış risk ve yasal risklerden oluşmaktadır. Bu kısımda, operasyonel riskler, personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riski, yasal riskler, dış riskler, risklerin değerlendirilmesi ve risk değerlemenin amacı izah edilecektir.

Resim 1. Operasyonel Risk Kaynak: URL 2.

Operasyonel riskler personellerden kaynaklanacağı gibi sistemden, iş süreçlerindeki aksamalardan ve dış kaynaklı olaylardan da meydana gelebilir.

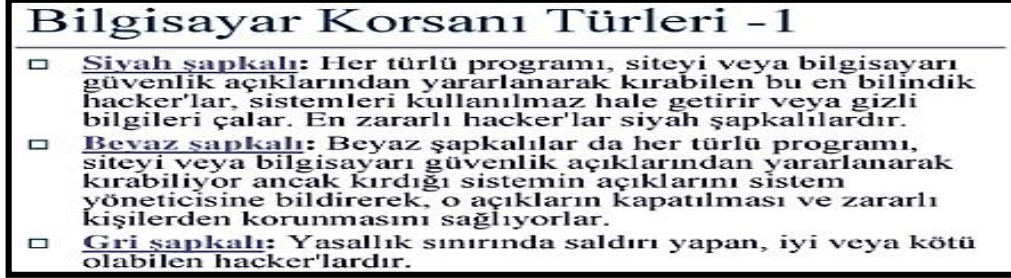
İşletmeler bir risk ile karşılaştıklarında, önemli ve kritik olan verilerini risk yönetim planları olmadığı zaman koruyamamaktadır. İşletmelerde ortaya çıkan operasyonel riskler muhasebe bilgi sistemlerinde kayıtlı olan alıcı hesabının tutarları, işletmedeki müşterilerin listesi, satıcı hesaplarının tutarları, satıcıların listeleri, geçmiş yılların mali tablo verisi, banka ve kredi hesapları gibi, kısaca işletmelerin tüm ekonomik olayların isleyiş sistemini yok edebilir. İşletmelerin pek çoğu faaliyetlerinin; programların, belgelerin, muhasebe ve personel bilgilerinin ve diğer bütün kayıtların korunamamasından dolayı biteceğinin farkına varmamaktadır. (Timuroğlu, 2014: 120).

6.1. Personel Riski

İşletme personelinin ve yönetiminin; ihmalden, yetersizliğinden görevlerini kötüye kullanmaları veya unutmalarından ya da kasıtlı şekilde suç sayılan eylemler gerçekleştirmelerinden kaynaklı risklerdir. Risklere sebep olan faktörler içerisindeyse personelin tecrübe ve bilgi yetersizliği, motivasyon eksiklikleri, fazla iş yükü, personellerin düzensiz yer değiştirmeleri, iş yerlerinin elverişsiz olması veya düzenlerinin iyi kurulamamış olması gibi durumlar da sayılabilir (Goodfriend ve King, 1988: 27).

6.2. Teknolojik Riskler

Risk kapsamını; mevcut kaynaklar, çevresel faktörün ve girdilerin etkin kullanımları, girdi maliyeti ve teknolojiler meydana getirmektedir. Teknolojik riskler yeni teknolojilerin, etkin kullanılmaması ve maliyetlerinin göz önünde bulundurulmaması sonucu oluşmaktadır. İletişim ve bilgisayar sistemlerindeki aksamalar ve teknik problemler, eskimiş ya da yetersiz sistemler ve virtüs problemlerinden kaynaklanan riskler olmaktadır (Musser, 1998: 78).

Resim 2. Bilgisayar Korsanı Türleri **Kaynak:** URL 3.

6.3. Organizasyon Riski

İşletmelerin örgüt yapıları ve işleyişleriyle ilgili problemlerden doğan risklerdir. Kademeler arasında olan bilgi akışındaki yetersizlik, yetki sınırının kesin olmayışı, yapı-isleyiş değişikliğinden oluşan belirsizlikler bu grupta bulunmaktadır (Genç, Erdiş ve Oral, 2016: 1191);

1. Yüklenicilerin çerçevesi belirlenmiş (sınırları belirli) bir yönetim anlayışlarına sahip olmamaları,
2. Uygulama aşamalarında kalifiye olmayan personel (taşeron, işçi) kullanılması,
3. Çeşitli sebeplerle ileri/geri, donanım/teknoloji kullanımının sonucu maliyet ve süre artışlarının yaşanması,
4. İşin beklenen bütçe sınırlarının dâhilinde tamamlanmaması,
5. Yapım süreçlerinde iş programlarına ayak uydurulamaması,
6. Sözleşmede ve eklerinde bulunan gerekenleri yerine getirmede yaşanan başarısızlıklar,
7. İş güvenliği ve sağlığıyla ilgili alınmış olan tedbirlerin yetersiz olması/ iş kazaları.

6.4. Yasal Riskler

İşletmeler bilhassa yeni tür işlemlere girdiklerinde ya da uluslararası faaliyetlerde yasal riskler ile karşılaşmaktadır. Bunun nedeniye söz konusu faaliyetin yabancı unsurlar taşıması, birden çok hukuk düzenini ilgilendirmesidir. Özellikle kredi riskleri üzerinde odaklanılan anlaşmaya sonraları piyasa riskleri de ilave edilmektedir. Anlaşmada likidite ve faiz oranlarının riski, itibari ve yasal risk gibi riskler net bir şekilde belirtilmemektedir. Ancak asgari sermaye yeterlilik oranı belirlendiği zaman riskleri içerecek bir tampon öngörülmektedir (Kanat, 2003: 79-80).

6.5. Dış Riskler

İşletmeler dışındaki üçüncü kişiler ile ilgili sahtekarlık durumları, risk oluşturması muhtemel konularla ilgili hukuki düzenlemelerde olan boşluklar ve değişiklikler, yangın, sel, deprem gibi felaket kaynaklı riskler, terörist faaliyetleri, sosyal kargaşaların yol açtığı zararlar, web sitelerinin dış müdahaleler ile kötüye kullanmak, enerji iletimlerinde meydana gelen aksamalar bu grupta bulunmaktadır (Van den Brink, 2002: 37).

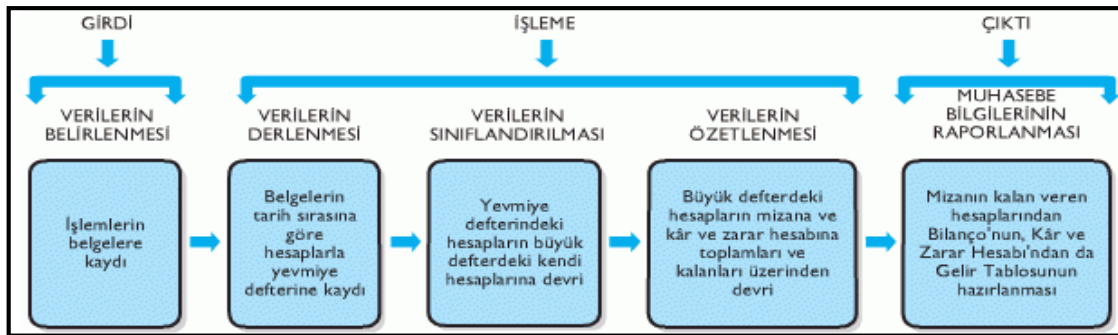
7. MUHASEBE BİLGİ SİSTEMİNİN OPERASYONEL RİSKLERİ ÖNLEME ETKİLERİ

Bu kısımda muhasebe bilgi sistemlerinde; bilgi kalitesini etkileyen faktörlerin bilinmesinin etkileri, insan kaynakları yönetiminin, vasıflı işgücünü yatırım unsuru kabul etmesi, muhasebe bilgi sistemlerinin gereksiz işlemleri önleme etkisi ve muhasebe bilgi sistemlerinin operasyonel riskin ölçümüne etkisi konuları izah edilecektir.

7.1. Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesini Etkileyen Faktörlerin Bilinmesinin Etkileri

Muhasebe bilgi sisteminde bilginin kalitesini etkileyecek faktörleri aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Demir, 2010: 146-147);

1. *Bilgi kalitesinin özellikleriyle ilgili etkenler*; bilgi kalitesinin standartları ve politikaları, veri kalite kontrolü, iç kontroller, giriş kontrolleri, bilgi kalitesi ve sistemleri anlama, devamlı iyileşme.
2. *Paydaşlar ile ilgili faktörler*; üst yönetimlerin bilgi kalitesindeki yükümlülükleri, orta yönetimlerin bilgi kalitesindeki yükümlülükleri, kullanıcı görüşleri, personellerin ilişkileri, denetimler ve gözden geçirmeler, personel yeterlilikleri.
3. *Örgütsel faktörler*; örgütsel yapılar, kurumsal yönetim anlayışları, bilgi kalitesini odak olan örgütsel kültürler, performans ödüllendirme ve değerlendirme, değişiklik yönetimleri, kar /maliyet fedakârlıklarını değerlendirmek, ekip çalışmaları (iletişim), fiziksel çevreler, risk yönetimi.

Şekil 1. Muhasebe Bilgi Sistemi Kaynak: URL 4.

Şekil 1 incelendiğinde muhasebenin, finansal bilgileri üreten ve bilgi kullanıcılarına raporlayan bir bilgi sistemi olduğu ifade edilebilir. Muhasebe bilgi sistemi, bilgiyi üretme ve raporlama amacıyla ve birbirleriyle bağlantılı olan dört ögeden oluşmaktadır. Bunlar; personel, belgeler, donanım ve raporlardır. Muhasebe bilgi sistemi, bu öğelerin yardımıyla işletme faaliyetlerini oluşturan finansal işlemleri belirlemekte, kaydetmekte, sınıflandırmakta, özetlemekte ve mali tablolar şeklinde raporlamaktadır. İlk iş olarak finansal işlemler personel ve donanım öğelerince belgelere işlenir; bu belgeler sistemin girdi aşamasını oluşturmaktadır. Bu belgelere dayanarak işlemler personel, hesap planı, muhasebe yönetmeliği, muhasebe defterleri ve donanım öğeleri yardımıyla özetlenir, sınıflandırılır ve kaydedilir; bu sistemin işleme aşamasını meydana getirmektedir. İşlenen finansal işlemler sistemin son aşamasında bilanço ve gelir tablosu şeklinde finansal bilgilere dönüştürülür; bu aşamada sistemin çıktı aşamasını oluşturmaktadır.

7.2. İnsan Kaynakları Yönetiminin Vasıflı İşgücünü Yatırım Unsuru Kabul Etmesi

İnsan gücünün maliyeti, işletmelerde kontrol edilmez maliyet unsurları haline dönüşebilir. İnsan kaynakları yönetimlerinin, vasıflı çalışanlarını yatırım unsurları gibi kabul etmeleri; çalışanların katılımı, ödüllendirme sistemleri ve çalışma sistemlerinden oluşmaktadır. Kurumsallaşan üretim işletmelerinde özellikle insan kaynaklarının muhasebe bölümlerine sundukları verim ve hizmetler üstündeki etkileri bakımından sistemdeki işleyişi ortaya koyma amacı taşımaktadır. İnsan kaynakları yönetiminin, muhasebe bilgi sistemlerinin başarılı olmalarında etkili oldukları finansal bilgiyi üretmek için insan kaynakları yönetiminden muhasebe bilgi sistemlerine veri akışı azalmaktayken insan kaynakları muhasebe bilgi sistemlerinin başarılı olmasında etkili olmaktadır (Suvacı ve Subaşı, 2010: 1).

7.3. Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Gereksiz İşlemleri Önleme Etkisi

Bir bilgi sistemi muhtemel olarak bir üst bilgi sistemlerinin parçası olmaktadır. Alt bilgi sistemi, faaliyetler arasında olan koordinasyonun sağlanması, muhtemel çatışmaların ve karışıklıkların önlenmesi ve gereksiz işlemlerin önlenerek maliyetin azaltılması gibi amaçlar için oluşan ve yönetim bilgi sistemleri olarak isimlendirilen üst bilgi sistemlerine bağlı olmaktadır. İşletmelerin çeşitli fonksiyonel alanlarla ilgili bilgi sağlamakta olan muhasebe bilgi sistemleri, pazarlama bilgi sistemleri,

insan kaynaklarının bilgi sistemleri ve üretim bilgi sistemleri gibi alt bilgi sistemi olarak meydana çıkmaktadır. İşletmecilik uygulamalarını ve yönetim anlayışlarını etkileyen küresel rekabetler, teknolojik yenilik, iletişim ve ulaşım alanlarındaki gelişmeler, yönetim bilgi sistemleri içinde muhasebe bilgi sistemlerinin ve iki bilgi sisteminin arasındaki bütünleşmenin önemini arttırmaktadır. Bundan dolayı MBS hiyerarşik bakımdan bütün yönetsel faaliyetlere yönelik bir sistem olmaktadır. İşletmelerin alt kademelerindeki işlemler, çoğunlukla yapılandırılmış ve programlandırılmış olup bir haftalık veya bir günlük zaman periyotlarının kapsadığı kısa işlemlerden oluşmaktadır. Alt kademedeki yukarı kademelere çıkıldıkça yönetimler, daha karmaşık, beklenilmeyen, kişisel, muhakeme ve sezgi iletişimleri daha yoğunluk gerektiren işlemlerle ve işlerle karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin, personel planlaması, bütçe raporu ve değişken analizi orta kademe yönetimleri uygulamalarıdır (Dinç ve Abdioğlu, 2009: 163).

7.4. Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Operasyonel Riskin Ölçümüne Etkisi

Operasyonel risk ölçümleri daima zor bir uğraşı olmuştur. Farklı risklerin mevcut olması, oluşturdukları etkinin ve zaman çevresinin farklılıkları, nedensel faktörleri belirlemedeki zorluklar, imaj zedelenmeleri ve en önemlisi ise operasyonel zararlar ile ilgili verilerdeki kısıtlılıklar buna sebep olmaktadır (Aksel, 2001: 1).

Risk ölçümlerinde, gerekli düzenleyici ve ekonomik sermaye tahsisi hesaplamalarında en önemli olan şart, risklerin sayısallaştırılmasıdır. Teknik açıdan operasyonel risklerin tamamının sayısallaştırılması mümkün olamayabilir. Risklerin sayısallaştırılmasıysa zarar potansiyelindeki tahmine ve zarar olaylarının gerçekleşme olasılıklarının belirlenmesine bağlı olmaktadır. Operasyonel risklerin sadece belli bölümleri için geçerli olmaktadır (Geiger, 2000: 9).

8. SONUÇ

Muhasebe bilgi sisteminde risk yönetimini uygulamayı isteyen işletmelerin risk yönetim planları oluşturmalarından önce bir risk yönetim politikaları oluşturmalarının gerekli olduğu düşünülmektedir. Risk yönetim politikaları işletmelerin bütün birimlerinin benimseyecekleri risk yönetim planının birinci basamağını oluşturmalarıdır. İşletmelerin bütün birimlerince uygulanan ve benimsenen risk yönetim uygulamaları başarılı olabilir.

Son yıllarda kullanılan teknoloji, ürünler ve süreçler oldukça karmaşıklaşmıştır. Bankalar, finansal aracılıkta, bankacılık hizmet ve ürün sunma süreçlerinde çok sayıda karmaşık ve farklı riskler ile yaşamak zorunda kalmıştır. Günümüzde özellikle bankaların çoğunun operasyonel riskin sebep olduğu zarara maruz kalması aslında çok da yeni olmayan bu riske denetim otoriteleri ve bankaların ilgilerini arttırmıştır. Operasyonel risk yönetimleri piyasa ve kredi risklerinden başka bir disiplin şeklinde görülmeye başlanılmıştır. Hatalı ve yetersiz işlemler, dış olaylardan, kişiler ve sistemlerden kaynaklı zarar riskleri olarak tanımlanan operasyonel risk yönetiminin en kritik aşaması bu riskin uygun bir biçimde tanımlanması ve ölçülmesidir. Risk yönetimi konusunda teknik ve metodolojik standartları ve sınırları daha açık ortaya koymak ve kapsamlı çalışma alanları belirlemek gerekmektedir. İşletmelerin faaliyetine özgü operasyonel risk noktasını da mümkün olduğunca geniş çerçeve içinde tanımlamaları zorunlu olmaktadır.

İşletmenin faaliyetini her şartta devam ettirmesi için teknolojik bakımdan her zaman gelişen muhasebe bilgi sistemine ait bir risk yönetim planına sahip olması ve planlarının uygulanır olması gerekmektedir. Planlarda veri güvenliği temel unsur olmakla beraber insan faktörünün ve insana yapılan yatırımlarında önemli olan etkenler arasında bulunması gereklidir. İşletmeler değişen şartlara ayak uydurduklarında sürekliliklerini sağlayabilir.

Kalite; insana daima ön planda yer vererek, önleyici tedbirler alıp olası hataların önüne geçerek, artan kalitelerin düşen maliyetleri de beraberinde getirdiğini anlayarak, sürekli iyileştirme ve gelişme faaliyetlerini benimseyerek ve bütün çalışanların katılımlarını gerçekleştirerek sağlanabilir.

9. ÖNERİLER

❖ Yönetimler işletmelerin tasfiye edilmesini ya da faaliyetlerinin durdurulmasını planlamadıkça veya yönetimin başka gerçekçi alternatifleri bulunmadığı sürece, genel amaçları olan finansal tablolar işletmelerin süreklilik varsayımları kullanılarak hazırlanmalıdır.

- ❖ İşletmeler mali tablosunu işletmelerin öngörülür bir gelecekte de çalışmalarına devam edecekleri varsayımına dayandırılarak düzenlemelidir.
- ❖ İşletme yönetimlerinin işletme sürekliliğiyle ilgili varsayımları denetçiler tarafından onaylanmalıdır.
- ❖ Denetçi değerlendirmeleri, denetim kanıtlarına göre yapılmalıdır.
- ❖ Rekabet üstünlüğünü sağlayan en üst kalitenin yaratılması önemli olmaktadır. Maliyeti düşürmek ile yüksek kalite üretmek rekabet ortamında ön şarttır. Kalite sağlama süreci bütün çalışanların daha verimli çalışmalarının, kendilerine ve işlerine güven duymalarının, daha iyi olanı aramaları bakımından önemli bir fırsat olduğu düşünülebilir.
- ❖ Kalite kavramının, yalnızca kontrol anlamıyla düşünülmesi yanlış olmaktadır. Sürecin aslında bir yaşam felsefesi şeklinde algılanması gerekir.
- ❖ Süreklilik, hiçbir durumda unutulmamalıdır. Başarılı olmanın temel şartı, belli bir istikrarın sağlanması ve korunmasıdır.
- ❖ Muhasebe ve insan kaynakları yönetiminin arasında olan ilişki ortaya konulduktan sonra sektörde önde olan üretim işletmelerinin muhasebe yöneticisi ve insan kaynakları yöneticilerine yönelik muhasebe verilerinin tam zamanlı olarak paylaşılması gerekir.
- ❖ İşletmelerin üst yönetimlerden başlamak üzere bütün çalışanlarına büyük sorumluluk düşmektedir. Odaklaşan çalışan toplulukları için kalitenin getirilerine ve önemine inanmak başarının yarısı olmaktadır. Üretim işletmelerinin bazıları geleneksel yönetim teknikleriyle işlemlerini sürdürmektedirler. Değişen dünya şartlarına ayak uydurulması, uyum koşullarının bilinmesi ve yeni yönetim tekniklerinin kullanılması önemlidir.

KAYNAKÇA

- ACAR, D. ve DALĞAR, H. (2005). Entelektüel Sermayenin Ölçülmesinde Muhasebe Bilgi Sisteminin Katkısı. *Muhasebe ve Denetim Bakış Dergisi*, (4), 23-40.
- AKSEL, K. (2001). Finansal Kurumlarda Operasyonel Riskin Ölçümü. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, (21), 1-19.
- BAMBER, G. (1988). *Technological Change and Unions*. Oxford, Basil Blackwell Ltd, 204-219.
- DALAK, G. (2000). Denetim ve Kalite Denetimi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (1), 65-79.
- DEMİR, B. (2010). Muhasebe Bilgi Sistemlerinde Bilgi Kalitesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (48), 142-153.
- DEMİRAL, S. ve DOĞAN, Ö. (2007). İşletmelerde Personel Güçlendirme Kültürünün Yaratılmasıyla Müşteri Memnuniyetinin Sağlanması. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (1), 282-303.
- DİNÇ, E. ve ABDİOĞLU, H. (2009). İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB 100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 12(21), 157-184.
- EŞKAZAN, A. R. (2005). Risk Odaklı İç Denetim Planlaması. *İç Denetim Dergisi*, Bahar, 32-33.
- GEIGER, H. (2000). Regulating and Supervising Operational Risk for Banks. *Institut Für Schweizerisches Banken Wesen*, Working Paper.
- GENÇ, O., ERDİŞ, E. ve ORAL, E. (2016). İnşaat İşlerinde Yüklenici Riskleri ve Risk Tutumları. *In 1st International Mediterranean Science and Engineering Congress (IMSEC 2016), Adana/Turkey* (pp. 1191-1195).
- GOODFRIEND, M. and KING, R. G. (1988). *Financial Deregulation, Monetary Policy, and Central Banking*. Federal Reserve Bank of Richmond Working Paper, (88-1).
- GÜREDİN, E. (2010). *Denetim ve Güvence Hizmetleri*. 13. Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi.

- HATİBOĞLU, Z. (1995). *İşletmelerde Stratejik Yönetim*. İstanbul: Lebib Yalkım Yayınları.
- HENDRIKSEN, E. and VAN BRED, M. F. (1992). *Accounting Theory*. Homewood, IL: Irwin.
- KANAT, M. M. (2003). *Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri*. Yetki Etüdü Raporu, İstanbul: BDDK.
- KAVAL, H. (2003). *Muhasebe Denetimi*. Ankara: Yaklaşım Yayınları.
- KAYA, H. A. (2010). *İç Denetim*. Editörler: Selami Sezgin, Sevinç Yaraşır, Fatih Deyneli, Elvan Teke, 20, 97-106.
- KEPEKÇİ, C. (2004). *Bağımsız Denetim*. 5. Baskı, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.
- KINGIR, S. (2010). *Toplam Kalite Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- MUCUK, İ. (2007). *Pazarlama İlkeleri*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- MUHASEBE, KAMU GÖZETİMİ ve DENETİM STANDARTLARI KURUMU, (2017). KGK. Türkiye Denetim Standartları, Bağımsız Denetim Standardı 570 İşletmenin Sürekliliği. *İşletmenin Sürekliliği (Revize) Taslak Metni*, 1-32.
- MUSSER, W. N. (1998). *Risk Management Overview, Paper Presented at Mid-Atlantic Risk Management Repona*. Conferenc Williamsburg, Virginia, August 6-7.
- ÖZKILIÇ, Ö. (2014). *Risk Değerlendirmesi ATEX Direktifleri-Patlayıcı Ortamlar Büyük Endüstriyel Kazaların Önlenmesi ve Etkilerinin Azaltılması-Kantitatif Risk Değerlendirme*. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu, 15 Mayıs Yayın No: 338, Ankara, 3-422.
- SUVACI, B. ve SUBAŞI, Ş. (2010). İnsan Kaynakları Yönetiminin Muhasebe Bölümünden ve Muhasebe Eğitiminden Beklentileri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (41), 1-21.
- ŞAHİN, L., ÇETİN, B. ve YILDIRIM, K. (2009). Bilişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin İşletmelerin Strateji ve Maliyetleri Üzerine Etkileri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (56), 548-573.
- ŞİMŞEK, M. (2000). *Belgelerle Uygulamalı Hizmette Kalite*. Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi.
- TAS, O., MERT, H., GUNER, M. ve DUYAR, G. (2018). BDS 570 İşletmenin Sürekliliği Standardının Denetim Raporlarına Etkisi. *PressAcademia Procedia*, 7(1), 339-343.
- TEKİN, M. (2012). *Toplam Kalite Yönetimi*. Konya: Günay Matbaacılık.
- TEPEGÖZ, Ş. M. ve TÜREDİ, H. (2015). İşletmenin Sürekliliği Varsayımı ve Denetçinin Sorumluluğu. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 43-52.
- TİMUROĞLU, M. K., and ÇAKIR, S. (2014). Girişimcilerin Yeni Bir Girişim Yapma Niyetlerinin Risk Alma Eğilimi ile İlişkisi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(2), 119-136.
- TUTAR, H. (2011). *İşletme Yönetimi*, 4. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- VAN DEN BRINK, G. J. (2002). *Operational Risk: The New Challenge For Banks*. Macmillan, New York.
- YERELİ, A. N. (2007). Muhasebe Bilgi Sistemlerinin Risk Yönetimine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetim Bakış*, 15-32.
- YÜKSEL, B. (1999). İşletme-Müşteri İlişkilerinin Kişisel Boyuta İndirgemedeki Kitleleşme Kişiselleştirme (Mass Customization) Statejisinin Rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (3), 207-224.
- YÜZBAŞIOĞLU, N. (2003). *Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi*. BDDK Risk Yönetimi Konferansı Bildiri Kitabı, Ankara, 51-64.

URL 1 https://images.slideplayer.biz.tr/7/1928539/slides/slide_31.jpg (E.T. 13.03.2020).

URL 2 https://lh3.googleusercontent.com/proxy/1bS6IPhYBosh3HbM_o2qXb0iqlf9dsZBg0khsTPCm1KFIeTNoNFTi4ehG7DLDV3S9nNW9hHQBoCiV-EpG02QMY0YcePOCnQT (E.T. 13.03. 2020).

URL 3 https://cdn-wowslides-com.akamaized.net/users/su/za/suzandogan/projects/ODNy_Y1qqNDB/as_sets/images/slide_51/thumbnail.png?v=1 (E.T. 13.03. 2020).

URL 4 https://i1.wp.com/www.perakendeokulum.com/wp-content/uploads/2012/09/1002_16_sek_16_1.gif?resize=609%2C263 (E.T. 13.03. 2020).